

תוכן עניינים

1	שער ראשון: כללי
1	פרק א': החשיבות בעריכת צוואה
3	פרק ב': מהי צוואה
5	פרק ג': מצווה לקיים דברי המת
7	פרק ד': עיקרון תום-הלב
7	1. כללי
9	2. עיקרון "תום-הלב" ו"זעקת ההגינות"
10	3. דיני צוואות
15	פרק ה': צורות הצוואה - סעיף 18 לחוק
19	שער שני: חוק הכשרות המשפטית
19	פרק א': כשרות לזכויות ולחובות - סעיף 1 לחוק
19	1. כללי
20	2. כיצד משפיעה פטירת הלקוח על תחולת החסיון?
22	3. תביעה כספית של בנק כנגד שלושת ילדי המנוח
4	4. סעיף 1 לחוק הכשרות המשפטית קובע במפורש, כי אין לעובר
23	אישיות משפטית לפני גמר לידתו
27	פרק ב': כשרות לפעולות משפטיות - סעיף 2 לחוק
27	1. כללי
30	2. כשירות המנוחה בעת הודעת ביטול הצוואה
3	3. המבקשות טענו, כי היות המשיב פסול דין לא מונעת ממנו להעיד -
33	הבקשה התקבלה
	שער שלישי: מומחים - תקנות 25 ו- 26 לתקנות בית-משפט
	לענייני משפחה (סדרי דין) - סעיף 8 לחוק בתי-משפט לענייני
35	משפחה
35	פרק א': כללי
35	פרק ב': מינוי מומחים בבית-משפט לענייני משפחה - פקודת
39	הראיות
39	1. חוות-דעת מומחה ותעודת רופא - סעיף 20 לפקודה
39	2. חזקת חתימה - סעיף 21 לפקודה
22	3. חוות-דעת ותעודת רופא שנעשו מחוץ לישראל - סעיף
39	לפקודה
40	4. צורת חוות-הדעת והגשתה - סעיפים 24 ו- 25 לפקודה
44	5. חקירה בעל-פה - סעיף 26 לפקודה
	פרק ג': יישום תקנות 25(א)-25(ב) לתקנת סדרי הדין בענייני משפחה
49	בפסיקת בתי-המשפט לענייני משפחה

1. בקשת התובעת לצירוף חוות-דעת של מומחה מטעמה - הבקשה נדחתה.....	49
2. קביעת המומחה שבעת החתימה לא היתה המנוחה כשירה קוגניטיבית להבחין בטיבה של הצוואה - חוות-דעת המומחה התקבלה.....	49
3. אין מקום לקבל את בקשת התובע להגשת חוות-דעת נוספת ומשעה שבחר שלא לחקור את המומחה הרי שהוא מקבלה.....	50
4. טענה כי לא היה מקום שלא לאשר את חקירת המומחה - הטענה נדחתה.....	51
5. ניסיון ב"כ התובע לקעקע את מסקנות המומחה בחוות-דעתו הראשונה ואף למצוא פגמים בקביעתו כי המנוחה לא היתה כשירה לעת עריכת הצוואה.....	52
6. אין לצרף חוות-דעת מומחה אלא ברשות בית-המשפט.....	52
7. הטענה בדבר היעדר כשרות המנוחה לחתום על הצוואה - הטענה נדחתה.....	53
8. ביטול צו ירושה - טענת הנתבעות כנגד מומחה מטעם בית-המשפט.....	54
9. המומחה נפטר, בטרם החקירה ועל-כן לא ניתן לקבל את מסקנותיו כראיה קבילה ולסמוך עליהן.....	55
10. על בעל דין המבקש למנות מומחה בעניין הנדון בבית-המשפט לענייני משפחה לפנות תחילה לבית-המשפט ולעתור למינוי מומחה מטעם בית-המשפט באותו עניין, ואינו רשאי להגיש חוות-דעת מטעמו ללא קבלת אישור בית-המשפט. במקרה הנדון, לא הייתה רשאת המשיבה לצרף מיוזמתה לכתב התביעה חוות-דעת מטעמה.....	56
11. החלטה בעניין מינוי מומחה היא החלטה דיונית מובהקת, לגביה שב בית-המשפט העליון וקובע, כי "הלכה ידועה היא, כי לערכאה הדיונית מסור שיקול-דעת רחב בכל הנוגע לסדרי הדין ולאופן ניהול ההליך המשפטי, לרבות החלטות שעוסקות במינוי מומחים מטעם בית-המשפט. ערכאת הערעור אינה נוטה להתערב בשיקול-דעתה של הערכאה הדיונית בעניינים אלו, אלא במקרים חריגים בלבד".....	56
12. בהתאם לתקנה 25(ו) לתקנות בית-המשפט לענייני משפחה (סדרי דין) בעלי הדין רשאים לבקש רשות מבית-המשפט לחקור את המומחה.....	56
13. בבית-המשפט לענייני משפחה חל הסדר מיוחד בנוגע למינוי מומחים. בעל דין המבקש למנות מומחה בעניין הנדון בפני בית-משפט לענייני משפחה, חייב לפנות לבית-המשפט ולעתור למינוי מומחה מטעם בית-המשפט. בעל דין אינו רשאי להגיש חוות-דעת מטעמו, בטרם פנה או ביקש מבית-המשפט לעשות זאת.....	57

14.	מלכתחילה מונתה הגב' כהן לטפל בשיקום הקשר של הקטינה עם אביה ולא על-מנת לחוות-דעתה באשר לסוגיית "הניכור ההורי", סוגיה שבעניינה מינה בית-המשפט את ד"ר קיבנסון וכי רק בעקבות עמדת ד"ר קיבנסון, שלא צויין בה כי עסקינן ב"ניכור הורי" ועל-מנת שלא לפצל את הטיפול, הועבר הטיפול במשפחה, לרבות בעניין ניתוק הקשר בין הקטינה לבין אביה ולרבות טיפול והדרכת הורים לגב' כהן. לפיכך, אין בפני בית-המשפט עמדת "מומחה בית-המשפט" כהגדרתו בתקנה 25 לתקנות בית-המשפט לענייני משפחה (סדרי דין) התומכת בטענת האב כי קיים "ניכור הורי" והסותרת את עמדת עו"ס סדרי דין.	57
שער רביעי: כשרות לצוות - סעיף 26 לחוק הירושה		
59	פרק א': הדין	59
61	פרק ב': כללי	61
65	פרק ג': קטין	65
67	פרק ד': פסול-דין	67
פרק ה': צוואה שנעשתה בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה		
69	פרק ו': צוואה בעדים	69
75	1. לעת עריכת הצוואה המנוחה סבלה מירידה קוגניטיבית קלה, אולם הדבר לא פגם ביכולותיה של המנוחה ליצור קשר עם הסביבה, להביע את רצונותיה ולהבין את משמעות עריכת הצוואה	75
78	2. המנוח סבל מכאבים עזים ומצבו הגופני היה ירוד בשל מחלתו, אולם נתונים אלו לא בהכרח מצביעים על מצבו הקוגניטיבי וצילולות של המנוח לחתום על צוואתו.	78
80	3. בהתאם לחוות-דעת מומחה מטעם בית-המשפט, ולכלל המסמכים הרפואיים שהוגשו ולעדויות שנשמעו, בית-המשפט קבע כי המנוחה לא היתה כשירה לערוך צוואה במועד עריכתה.	80
82	4. הנתבעת נמנעה מלהציג חוות-דעת רפואית מטעמה ומשוויתרה הנתבעת על הגשת חוות-דעת רפואית, למעשה אין ביכולתה להוכיח עניין שברפואה, ובכלל זה כשירותה של המנוחה.	82
84	5. מה הדין כאשר חוות-דעת מומחה בית-המשפט ועדויות עורך הצוואה עומדות בסתירה לטענת היעדר הכשירות?	84
85	פרק ז': צוואה בפני נוטריון	85
85	1. במועד עריכת הצוואה, האפשרות לפיה היתה המנוחה חסרת כשרות לצוות בעטיו של מצבה הקוגניטיבי ומשכך "לא ידעה להבחין בטיבה של הצוואה", מסתברת יותר מהאפשרות שהיתה לה כשרות לצוות.	85
88	2. הנתבע לא הרים את הנטל הראייתי המושת עליו, ולא הוכיח, כי המנוח "לא ידע להבחין בטיבה של צוואה"	88

3. הנתבע לא העמיד ולו ראייה אחת שיש בה כדי לסתור את ממצאי חוות-דעת המומחה בנוגע לכשרותה של המנוחה לערוך את צוואת	2012
89	
פרק ח': צוואה בכתב יד	91
1. לא ניתן לנתק את האופן שבו כתב המנוח את התאריך לבין סוגיית	91
צלילות דעתו של המנוח לערוך צוואה	
2. כאשר הנתבעת אינה מנדבת פרטים אינה מבהירה מתי בדיוק	
קיבלה את הצוואה השניה, לא ניתן לבדוק מה היה מצבו של המנוח	
בעת שחתם על הצוואה והאם ידע להבחין בטיבה	92
פרק ט': חולה נפש	95
פרק י': קיום צוואה על-אף פגם או חסר בצורתה - סעיף 25 לחוק	
הירושה	97
פרק י"א: סוגיות שונות	117
1. למרות מצבו הבריאותי הירוד של המנוח, בהיעדר ראייה רפואית	
נכון למועד עריכת הצוואה - לא עלה בידי התובעים להוכיח כי המנוח	
לא היה כשיר מבחינה קוגניטיבית לערוך צוואה	117
2. גמירות דעתה של המנוחה וכשרותה לערוך הצוואה	119
3. צוואה בטלה	120
4. ביטול צו קיום צוואה הדדית	120
5. לא כל השפעה מביאה לידי ביטול צוואה	121
6. כשרות המנוחה לצוות	121
7. האם המנוחה לא ידעה קרוא וכתוב ומשכך, לא ידעה להבחין	
בטיבה של הצוואה?	122
8. הצוואה לפיה הזוכה היחיד הינו עורך דינו של המנוח, בטלה	122
9. הטענה כי לא ידעה המנוחה להבחין בטיבה של צוואה במועד עריכת	
הצוואה	123
10. טוענים המתנגדים כי הצוואה נערכה כביכול עת היתה המנוחה	
מבוגרת מאוד, חולה, וברור כי מצבה הפיזי והמנטאלי היה כזה שלא	
איפשר לה להבחין באופן מעמיק בטיבה של הצוואה ומשמעויות	
עשייתה	124
11. שלילת הכשרות לצוות לאחר המוות, מאודם שבתהליך חייו לא	
הוטל ספק בכושרו לעשות פעולות משפטיות, אינה עניין של מה	
בכך	127
12. טענה לאי-כשירות המצווה לפי סעיף 26 לחוק הירושה, מתייחסת	
למצב נפשי, המנטלי והגופני של המצווה בעת עריכת הצוואה ויכולתו	
להבין את מהותה של הפעולה המשפטית שהוא עושה - קרי	
צוואה	133

13.	לא ניתן לאחוז במקל משני קצותיו. מחד לטעון כי בעת עריכת צוואת שנת 2016 המנוחה היתה דמנטית על-כן יש לבטל הצוואה ומאידך לטעון כי הגם שהמנוחה היתה דמנטית כבר משנת 2011, יש לקיים את צוואות 2011 ו- 2015 ולראותן (או אחת מהן) ככשרות ולקיימן ובה בעת לטעון שהמנוחה היתה דמנטית.....134
14.	במרוצת ההליך הודיע המתנגד כי לאור מצבו הכלכלי הוא מוותר על מינוי מומחה רפואי אשר יחוה דעתו על מצבו הקוגניטיבי של המנוח בעת עריכת הצוואה שבמחלוקת.....143
15.	היעדר כשרות של אדם לביצוע פעולות משפטיות הוא עניין שברפואה, ולשם הוכחתו יש להזדקק למסמכים רפואיים ולחוות-דעת מומחה.....145
16.	אין בחוות-הדעת כדי לבסס ממצא קונקלוסיבי בדבר היעדר כשרות המנוח בעת עשיית הצוואה ולא הונחו לפני ראיות אחרות המלמדות כי במועד עריכת הצוואה רצונו של המנוח הושפע ממחשבות רדיפה, מחשבות יחס או כל מצב נפשי אחר מערפל או מטה דעת...160
17.	על-מנת שייקבע כי מצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה יש לבחון שלושה פרמטרים מרכזיים.....174
18.	חוות-דעתו של המומחה לא נסתרה איפוא באמצעות משלוח שאלות הבהרה או באמצעות חקירה. כמו-כן, לא הומצאו מסמכים לסתירת מסקנותיו.....178
19.	לעניין משמעות ופירוש המונח "להבחין בטיבה של צוואה" הכוונה היא בצורך שמושא הדיון מודע לעריכת הצוואה, מודע להיקף נכסיו וליורשיו ואף מודע לתוצאות עריכת הצוואה.....181
20.	הפסיקה פירשה את "לא ידע להבחין בטיבה", באופן שבו יש להוכיח את מודעותו של המצווה למספר רכיבים, ובהם מודעותו לעצם עריכת צוואה; מודעותו וידיעתו אודות היקף רכושו ויורשיו; כמו גם מודעותו לתוצאות עשיית הצוואה על יורשיו, והכל בראי נסיבותיו של כל מקרה.....185
21.	המבקשים הוכיחו כי המנוחה ידעה להבחין בטיבה של צוואה נכון למועד עריכתה.....186
22.	חזקה על אדם שכשיר הוא לפעולות משפטיות, ובכללן עשיית צוואה, וחזקה על מצווה כי בעת עשיית צוואתו ידע להבחין בטיבה של צוואה.....198
23.	במקרה הנדון לא ניתן לקבוע כי המנוח לא ידע להבחין בטיבה של צוואה.....209
24.	מצב גופני רע, אין בו כשלעצמו, להבדיל מכשל קוגניטיבי, להביא לביטול צוואה.....212
25.	המשיבה בחרה שלא לזמן המומחה לחקירתו ללא כל הסבר מניח הדעת ולהציג לפניו תעודות הרופא שצורפו לתיק.....215

26.	יש לבחון שלושה רכיבים עיקריים: האחד, מודעות המצווה לעובדה שערך צוואה; השני, ידיעתו של המצווה בדבר היקף רכושו והשלישי, מודעתו באשר לתוצאות עשיית הצוואה על יורשיו.....219
27.	אין מחלוקת שהמנוח סבל ממספר מחלות כרוניות בתקופת עריכת צוואת 2020 (יתר לחץ דם, סכרת, יתר רמת כולסטרול ואי-ספיקת לב), ועם-זאת כשרותו לא נשללה או הוגבלה טרם פטירתו.....221
28.	בבחינת ידיעת המצווה להבחין בטיבה של צוואה, המשקל הרב ביותר יינתן לחומר ראיתי מיום עריכת הצוואה.....227
29.	הנטל להוכיח כי בעת עשיית הצוואה לא ידע המצווה להבחין בטיבה של צוואה הינו על הטוען לכך, ובצוואה הנראית תקינה מבחינה צורנית - על הנתבע.....231
30.	הנתבעים טוענים כי יש לפסול את הצוואה מאחר והמנוח לא היה כשיר לערוך צוואה.....237
31.	להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד; בחוות-דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה; בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה; ובעדויות אחרות.....245
32.	לאחר צפיה בקלטת הווידיאו בה נראה המנוח מקריא את צוואתו, כמו גם מעדותו של עו"ד 'ד' התרשמתי שבניגוד לנטען בסיכומי הנתבעת 5, המנוח הבין היטב את תוכנה של הצוואה.....251
33.	הנתבע לא ביקש כי ימונה מומחה רפואי לבחינת הסוגיה ואף לא הוכיח טענתו זו בכל דרך אחרת.....254
34.	קביעה רטרוספקטיבית של כשירות לבצע פעולות משפטיות נסמכת מטבעה על הערכה כללית של מצבה הקוגניטיבי והנפשי של המנוח, בהתאם למסמכים הרפואיים המובאים לפניי המומחה ואינה בהכרח מדוייקת לתאריך ספציפי, ככל שלא בוצעה הערכת מצבה הקוגניטיבי של המנוח בזמן אמת במועד מדוייק.....255
35.	טענה בדבר אי-כשרות המצווה לפי סעיף 26 לחוק מתייחסת למצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה לעת עריכת הצוואה, ויכולתו להבין את מהותה של הפעולה המשפטית שהוא עושה - צוואה - ואת משמעותה והשלכותיה על הזוכים ברכושו ועל המודרים ממנו.....260